

УДК 330.5:639.1

І. В. Свиноус,

д. е. н., професор кафедри обліку і оподаткування,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0346-1596>

Н. М. Присяжнюк,

к. вет. н. доцент кафедри іхтіології та зоології,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4737-0143>

Ю. В. Федорук,

к. с.-г. н., доцент кафедри технологій у рослинництві та захисту рослин,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3921-7955>

Н. М. Федорук,

к. с.-г. н., доцент кафедри харчових технологій і технологій переробки продукції
тваринництва, Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9683-8785>

А. В. Горчанок,

к. с.-г. н., доцент кафедри водних біоресурсів та аквакультури,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0103-1477>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.23.3

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МИСЛИВСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

I. Svynous,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Accounting and Taxation, Bila Tserkva National Agrarian University
N. Prysiazniuk,PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor, Department of Ichthyology
and Zoology, Bila Tserkva National Agrarian University

Y. Fedoruk,

PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor, Department of Technologies
in Crop Production and Plant Protection, Bila Tserkva National Agrarian University

N. Fedoruk,

PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor, Department of Food Technologies
and Technologies for Processing Livestock Products, Bila Tserkva National Agrarian University

A. Horchanok,

PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor, Dnipro State Agrarian and Economic University

THEORETICAL APPROACHES TO EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF HUNTING FARMS

Обґрунтування напрямів підвищення ефективності виробництва у мисливських господарств є достатньо складним та багатограним процесом, який вимагає не лише наявності необхідних статистичних даних, але й відповідних інформативних засобів їх обробки. Саме тому особливе місце при вивченні питання підвищення ефективності виробництва продукції мисливства, а також розробленні напрямів її підвищення відводиться методиці дослідження.

Одним із головних питань у теорії ефективності є вибір критерію та показників ефективності на різних рівнях господарювання. Критерій економічної ефективності суспільного виробництва узагальнено можна визначити як максимум ефекту із кожної одиниці затрат суспільної праці на кожну одиницю ефекту. Для окремих товаровиробників максимум прибутку є критерієм економічної ефективності їхньої господарської діяльності, який може виступати стратегічною метою виробництва. Отже, під критерієм ефективності виробництва, у т.ч. продукції мисливства, необхідно розуміти, насамперед, максимальне одержання необхідної споживачам конкурентоспроможної продукції з одиниці земельної площі за найменших витрат у розрахунку на одиницю продукції.

При досліджуванні питань розроблення методики оцінки ефективності функціонування підприємства першочерговим є визначення певних вимог. Вважаємо, що методика оцінки ефективності функціонування мисливських підприємств з виробництва продукції мисливства повинна відповідати наступним вимогам: давати об'єктивна кількісну оцінку ефективності функціонування підприємства; враховувати галузеві особливості; мати простий та зрозумілий алгоритм оцінювання.

Отже, ефективність виробництва продукції мисливства — це комплексне поняття, яке відображає вплив різних факторів та визначається на основі системи натуральних і вартісних показників. Зазначимо, що натуральні показники можуть набувати значення речових, які характеризують збільшення обсягів, підвищення якості та покращення асортименту виробленої продукції, а також соціальних, які відображають покращення умов праці.

Результативність вищеперелічених показників здебільшого залежить від дотримання умов, пов'язаних з організаційно-правовою структурою, з впорядкованістю відносин, які виникають у процесі використання майна, рівнем виробництва, мотивацією праці, а також соціальною атмосферою на підприємстві й додержанням екологічних вимог у виробничому процесі. Вважаємо, що практичне використання системи показників економічної ефективності дозволить забезпечити: орієнтування підприємств на інтенсивний шлях розвитку й досягнення вищого рівня ефективності у динаміці; виявлення резервів подальшого удосконалення господарської діяльності на основі інноваційних технологій, а також організації виробництва; створення дієвого механізму підвищення ефективності виробництва.

The substantiation of ways to increase the efficiency of production in hunting farms is a rather complex and multifaceted process that requires not only the availability of the necessary statistical data, but also appropriate informative means of their processing. That is why a special place in the study of the issue of increasing the efficiency of the production of hunting products, as well as the development of directions for its improvement, is given to the research methodology.

One of the main issues in efficiency theory is the choice of criteria and indicators of efficiency at different levels of management. The criterion of economic efficiency of social production can generally be defined as the maximum effect from each unit of social labor costs for each unit of effect. For individual commodity producers, the maximum profit is a criterion of the economic efficiency of their economic activity, which can act as a strategic goal of production. Therefore, under the criterion of production efficiency, including of hunting products, it is necessary to understand, first of all, the maximum obtaining of competitive products necessary for consumers from a unit of land area at the lowest costs per unit of production.

When researching the issues of developing a methodology for evaluating the effectiveness of the enterprise's functioning, the first priority is to define certain requirements. We believe that the method of assessing the effectiveness of the functioning of hunting enterprises for the production of hunting products should meet the following requirements: provide an objective quantitative assessment of the effectiveness of the enterprise's functioning; take into account industry specifics; have a simple and clear evaluation algorithm.

Therefore, the efficiency of production of hunting products is a complex concept that reflects the influence of various factors and is determined on the basis of a system of physical and value indicators. We note that natural indicators can acquire the meaning of physical indicators, which characterize the increase in volumes, quality improvement and improvement of the range of manufactured products, as well as social indicators, which reflect the improvement of working conditions.

The effectiveness of the above indicators mostly depends on compliance with the conditions related to the organizational and legal structure, with the regularity of relations that arise in the process of using the property, the level of production, the motivation of work, as well as the social atmosphere at the enterprise and compliance with environmental requirements in the production process. We believe that the practical use of the system of indicators of economic efficiency will ensure: orienting enterprises on an intensive path of development and achieving a higher level of efficiency in dynamics; identification of reserves for further improvement of economic activity based on innovative technologies, as well as production organization; creation of an effective mechanism for increasing production efficiency.

Ключові слова: ефективність, мисливське господарство, показник, критерій, економічна ефективність.

Key words: efficiency, hunting economy, indicator, criterion, economic efficiency.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Обґрунтування напрямів підвищення ефективності виробництва у мисливських господарств є достатньо складним та багатогранним процесом, який вимагає не лише наявності необхідних статистичних даних, але й відповідних інформативних засобів їх обробки. Саме тому особливе місце при вивченні питання підвищен-

ня ефективності виробництва продукції мисливства, а також розробленні напрямів її підвищення відводиться методиці дослідження.

Процес підвищення ефективності функціонування підприємства нерозривно пов'язаний з її оцінкою, яка є початковим етапом розробки плану заходів щодо підвищення її рівня, з одного боку, а із іншого — критерієм резуль-

тативності цих заходів. Сутність економічної ефективності виробництва продукції мисливства можливо охарактеризувати на основі критеріїв і показників ефективності виробництва. Критерій — це основна властивість, за якою характеризують альтернативні варіанти управлінських рішень, залежно від значень певного критерію вибирають найбільш раціональний варіант вирішення проблеми.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у дослідження ефективності діяльності підприємств зробили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: І. Бланк, Р. Валевич, В. Власенко, В. Гонжаров, В. Гросул, Г. Єфремова, Є. Коробейнікова, А. Крим, А. Куценко, Л. Лігоненко, А. Лісна, І. Мельник, Л. Омелянович, О. Пігунова, С. Покропивний, А. Раїцький, А. Садеков, А. Стрікленд, В. Стригін, Д. Терновський, А. Томпсон та ін. Високо оцінюючи їхній внесок у вирішення багатьох теоретичних і прикладних питань забезпечення ефективності діяльності мисливських господарств, слід зазначити, що в сучасних умовах реформування економіки України виникла необхідність розробити нові концептуальні підходи та механізми підвищення ефективності їх діяльності, які можуть стати однією із потенційних "точок економічного зростання", особливо у сільській місцевості.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

На основі узагальнення методичних підходів щодо оцінки діяльності суб'єктів господарювання запропонувати практичні рекомендації щодо оцінки ефективності діяльності мисливських господарств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Як відомо, більшість науковців визначають методику як сукупність і послідовність прийомів та засобів дослідження, яка включає в себе техніку та розрахункові операції із фактичними даними [1]. Основною метою використання методики є встановлення зв'язків між об'єктами та визначення їхніх властивостей, а також конкретних результатів, фактів і тенденцій.

Методичні підходи до визначення ефективності виробництва продукції мисливства перебувають в центрі уваги науковців, однак зі зміною економічних умов функціонування господарюючих суб'єктів вони потребують уточнення. Зазначимо, що початком визначення методичних підходів до оцінювання ефективності виробництва продукції мисливства стало роз-

роблення Типової методики визначення економічної ефективності капітальних вкладень і нової техніки в народному господарстві [2].

Слід зазначити, що в середовищі вчених розгорнулася дискусія щодо формування системи показників ефективності виробництва та визначення інтегрального показника. Наприклад, у міжнародній статистиці існує позиція щодо загальної оцінки ефективності як середньозваженого коефіцієнта від часткових показників ефективності кожного фактору виробництва [3]. Даний підхід заслуговує на увагу практики, однак вимагає в кожному конкретному випадку коригування залежно від зміни частки впливу фактору на кінцевий результат. До того ж невирішеним є питання, які саме часткові показники ефективності залучати до розрахунку інтегрального показника ефективності.

Одним із головних питань у теорії ефективності є вибір критерію та показників ефективності на різних рівнях господарювання. Критерій економічної ефективності суспільного виробництва узагальнено можна визначити як максимум ефекту із кожної одиниці затрат суспільної праці на кожну одиницю ефекту. Для окремих товаровиробників максимум прибутку є критерієм економічної ефективності їхньої господарської діяльності, який може виступати стратегічною метою виробництва. Отже, під критерієм ефективності виробництва, у т.ч. продукції мисливства, необхідно розуміти, насамперед, максимальне одержання необхідної споживачам конкурентоспроможної продукції з одиниці земельної площі за найменших витрат у розрахунку на одиницю продукції.

Розглянуту систему оцінки ефективності виробництва на рівні підприємства можна адаптувати в такий спосіб: система, яка здійснює управління — менеджмент підприємства, а керуваною є основні фактори виробництва, тобто ресурси, що заслуговують для виробництва продукції. Ефективність роботи системи управління вважаємо можливим оцінювати за загальними показниками діяльності: прибутком, рівнем рентабельності виробництва та продажу.

Питання підвищення ефективності виробництва мисливства ґрунтовно розглядаються достатньо тривалий період часу, однак переорієнтація економіки на ресурсозбереження й ефективне використання засобів виробництва переорієнтовує сферу інтересів вчених та представників бізнесу в напрямі пошуку адаптованих до сучасних умов методик оцінки ефективності виробництва продукції. Очевидно, що дослідження будь-якого явища повинно базу-

ватися, насамперед, на філософських законах розвитку. На основі принципів діалектики, предмет і об'єкт вивчення доцільно розглядати в цілому, як сукупність окремих елементів, а також як елемент більш великої системи.

Результати ґрунтовного ознайомлення з науковою літературою щодо питань ефективності функціонування підприємства дали нам змогу систематизувати основні методичні підходи. Відтворювальний підхід передбачає оцінювати ефективність функціонування на основі аналізу умов виробництва та відтворення, особливостей використання ресурсів, рівня окупності; комплексний — має на меті визначити ефективність функціонування на основі використання факторних моделей, які характеризують взаємозв'язок показників ефективності та інтенсивності використання ресурсів; системний — передбачає оцінку ефективності функціонування підприємства в цілому та його структурних елементів; детермінований — передбачає використання непараметричних DEA-моделей лінійного програмування; економетричний — визначає оцінку ефективності як умовне математичне очікування. Вважаємо, що використання двох останніх методичних підходів для оцінювання ефективності мисливських підприємств є недоцільним, оскільки передбачає наявність гомогенності виробництва продукції мисливства, що в реальних умовах є неможливим.

Зазначимо, що вітчизняні науковці у своїх дослідженнях спиралися на використання відтворювального, системного та комплексного підходів до оцінювання ефективності функціонування мисливських підприємств. Вважаємо, що у сучасних умовах найбільш доцільним є застосування системного підходу, оскільки ефективність функціонування підприємства розглядається нами як складна багатогранна категорія, яка має власну структуру.

З метою розробки методики оцінки ефективності мисливських підприємств, необхідно розрізнити поняття "критерій" та "показник". Поняття "критерій" є атрибутивним елементом, ознакою економічної категорії, а показник виступає мірою економічної категорії та має кількісний вираз. На сьогодні існують різні показники ефективності, зазвичай ефективність прийнято оцінювати через відношення, що розраховується на основі абсолютних характеристик результату та витрат.

Природа ефективності визначає зміст її показників, у зв'язку із чим виділяють технологічні (виробничі), економічні, соціальні, екологічні показники ефективності. Зміст показ-

ників значно різняться залежно від рівня об'єкта оцінки. Так, виділяють глобальні показники, що характеризують ефективність функціонування об'єктів макроекономічного рівня, і локальні, які характеризують відповідно ефективність функціонування об'єктів мікроекономічного рівня.

При оцінюванні ефективності можливе використання затратного і ресурсного підходів. Так, при затратному підході показники ефективності розраховують на основі співвідношення результату та поточних витрат, а як при ресурсному розрахунок здійснюється на основі використаних ресурсів для одержання результату. Залежно від цілей, завдань дослідження й повноти врахування складових результату і витрат розрізняють такі показники ефективності: узагальнюючі — характеризують ефективність підприємства в цілому; часткові — характеризують ефективність використання окремого ресурсу або ефективність функціонування окремого підрозділу.

Зміст показників ефективності здебільшого визначається об'єктом розрахунку. Можна виділити такі групи показників: ефективності функціонування підприємства в цілому; ефективності використання ресурсів; ефективності управління; ефективності продажу; ефективності інвестицій; ефективності інновацій; ефективності окремих технологічних операцій та ін.

Залежно від етапу розрахунку показники ефективності поділяються на дві групи: планові — розраховуються на плановий період для вже функціонуючого підприємства; фактичні — характеризують фактичний стан об'єкта дослідження.

Ефективність характеризується відносними показниками, які за способом розрахунку можуть бути прямими — як результату до витрат; оберненими — розраховуються як відношення витрат до результату.

Показники ефективності можуть розраховуватися як на основі вартісних характеристик результату та витрат, так й на основі натуральних, у зв'язку із чим виділяють вартісні та натуральні показники ефективності. В економічній літературі розглядають кілька способів оцінки ефективності господарської діяльності: горизонтальний (динамічний) та вертикальний (структурний) аналіз показників дозволяє прослідкувати зміни показників, їх структуру, темп зміни та дає можливість здійснити прогноз; трендовий (прогнозний) аналіз полягає у визначенні тренду (тенденції) на основі якого формуються можливі значення показників; коефіцієнтний аналіз як розрахунок різних коефі-

Таблиця 1. Традиційна система показників ефективності функціонування мисливських господарств

Вид ефективності	Вид ресурсу, що використовується	Показник	
Технологічна ефективність	Земельні ресурси	Урожайність	
		Продуктивність праці	
	Трудові ресурси	Трудомісткість	
		Матеріальні витрати	Матеріаловіддача
			Матеріаломісткість
Основні виробничі фонди	Фондовіддача		
		Фондомісткість	
Соціальна ефективність	Трудові ресурси	Розмір фонду споживання в розрахунку на одного середньорічного працівника	
		Сукупні реальні доходи	
		Оплата праці	
		Співвідношення сукупних реальних доходів і прожиткового мінімуму	
Екологічна ефективність	Навколишнє середовище	Зниження рівня забруднення навколишнього середовища	
		Підвищення економічної ефективності природоохоронних та природовідновлювальних заходів	
		Збільшення обсягів виробництва екологічної продукції	
		Збільшення частки екологічнобезпечного виробництва	
Економічна ефективність	Трудові ресурси, матеріальні витрати, виробничі фонди	Собівартість продукції	
		Узагальнюючий показник	Рентабельність
		Узагальнюючий показник	Фінансова стійкість
		Узагальнюючий показник	Платоспроможність

Джерело: узагальнено автором.

цієнтів (відносних показників), за значенням яких можливо зробити висновки про якісні зміни в діяльності підприємства; факторний аналіз як кількісна характеристика взаємопов'язаних явищ, у ході проведення якого комплексно вивчаються та вимірюються рівні впливу окремих факторів на результат; порівняльний (просторовий) аналіз як порівняння показників підприємств із показниками всередині галузі [4].

Академік НААН В.Г. Андрійчук пропонує поділяти показники ефективності залежно від виду ефективності [5], тоді як інші науковці поділяють показники на основі виду ресурсу, що використовується [6].

Серед економічних показників ефективності мисливського господарства важливу роль відіграють показники окупності та рентабельності як вартісні узагальнюючі показники ефективності сукупності видів діяльності. Важливе значення мають показники собівартості одиниці виробленої продукції — це обернені вартісні часткові показники ефективності виробництва продукції (табл. 1).

При досліджуванні питань розроблення методики оцінки ефективності функціонування підприємства першочерговим є визначення певних вимог. Вважаємо, що методика оцінки ефективності функціонування мисливських

підприємств з виробництва продукції мисливства повинна відповідати наступним вимогам: давати об'єктивна кількісну оцінку ефективності функціонування підприємства; враховувати галузеві особливості; мати простий та зрозумілий алгоритм оцінювання.

Пропонований методичний підхід має універсальний характер, у кожному конкретному випадку його можна розширити залежно від визначення цілей, ринкової ситуації, особливостей галузі та наповнити кожний етап відповідним змістом. Основною метою оцінки ефективності функціонування мисливських підприємств з виробництва продукції мисливства розглядається необхідність розробки заходів щодо її підвищення.

Вивчення конкурентного середовища основних ринків продукції мисливства, на яких функціонує досліджуване підприємство, доцільно проводити за загальноприйнятою методикою у такій послідовності етапів:

1. Визначення продуктових і географічних меж ринку;
2. Визначення суб'єктів ринку;
3. Аналіз привабливості ринку;
4. Оцінка рівня монополізації;
5. Визначення меж груп підприємств із слабкою та сильною позицією і лідерів;
6. Аналіз бар'єрів входу на ринок потенційних конкурентів;

7. Аналіз бар'єрів виходу із ринку;
8. Оцінювання доступності ринку;
9. Підсумкова оцінка стану конкурентного середовища на ринку [8].

Узагальнюючу оцінку стану конкурентного середовища, на основі якої розробляються рекомендації щодо розвитку конкурентного середовища, доцільно подати в табличній формі.

При виборі методу оцінки ефективності важливим є визначення вимог до даного методу. Вважаємо, що метод оцінки ефективності мисливських підприємств з виробництва продукції мисливства повинен відповідати таким вимогам: простота розрахунку; наочність одержаних результатів; одержання об'єктивної кількісної оцінки рівня ефективності й можливість визначення переваг і проблемних місць у діяльності; врахування специфіки галузі та підприємств.

Розглянемо систему показників оцінки ефективності виробництва продукції в мисливських господарств за визначеною вище схемою. Як відомо, на підвищення ефективності виробництва продукції мисливства значною мірою впливає визначення та використання на практиці системи показників, які повинні надати об'єктивну оцінку рівня господарювання, стимулювати раціональне використання виробничих факторів. Зазначимо, що в галузі мисливства, як у цілому по сільському господарству, визначення показника економічної ефективності пов'язано із численними факторами, тому що малоімовірно її визначити на основі одного показника.

У зв'язку із цим можна стверджувати, що лише на основі системи показників можна оцінити ефективність мисливства, враховуючи при цьому завантаженість виробничих приміщень, якість і конкурентоспроможність продукції. Очевидно, у даному випадку із достатньою повнотою та точністю можна виокремити об'єктивний критерій економічної ефективності — досягнення із найменшими затратами більших обсягів виробництва для якнайповнішого задоволення потреб споживачів у якісній та безпечній продукції. Вважаємо, що для визначення економічної ефективності виробництва продукції мисливства доцільно використовувати систему показників, а саме: натуральних, вартісних, прямих, непрямих, узагальнених, часткових і т.д. Зазначимо, що при використанні системи показників важливо забезпечити органічне поєднання вартісних і натуральних показників ефективності. Використання натуральних показників для більш об'єктивної оцінки ефективності виробництва не знижує значимість

вартісних, оскільки ці показники характеризують затрати суспільної праці.

Отже, ефективність виробництва продукції мисливства — це комплексне поняття, яке відображає вплив різних факторів та визначається на основі системи натуральних і вартісних показників. Зазначимо, що натуральні показники можуть набувати значення речових, які характеризують збільшення обсягів, підвищення якості та покращення асортименту виробленої продукції, а також соціальних, які відображають покращення умов праці.

Відношення виручки від реалізації продукції до площі ріллі та чисельності працівників дозволяє простежити зв'язок між ефективністю реалізації продукції та потенціалом підприємства, а відношення прибутку від реалізації відповідної продукції до одиниці продукції відображає зв'язок між одержаним результатом і втратами. Інтегральну оцінку ефективності функціонування окремого підприємства можна одержати порівнянням одиничних показників із середнім значенням по вибірці. Розрахувавши одиничні значення та величину коефіцієнтів відношення одиничних показників до середнього значення по вибірці, визначаємо підсумкову кількісну оцінку ефективності функціонування підприємства. Після цього слід визначити межі груп високоефективних підприємств, із середнім рівнем ефективності та неефективних підприємств-аутсайдерів за величиною загальної суми коефіцієнтів. По виділених групах визначають середні значення досліджуваних показників, які дають можливість сформувати таблицю переваг і ризиків для кожної групи підприємств, що може стати основою розробки заходів з підвищення ефективності виробництва продукції мисливства.

Підвищення ефективності функціонування постає одним з основних завдань менеджменту підприємства. Отже, важливо, щоб управлінський персонал провів порівняльний аналіз результатів діяльності підприємства із йому подібними, як інструмент, який дасть змогу порівняти ефективність діяльності підприємства та виявити основні фактори її підвищення, доцільно використовувати бенчмаркінг, метод підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємства, що набули поширення закордоном.

Бенчмаркінгове дослідження передбачає виявлення еталону ведення господарської діяльності. Таким еталоном стають методи роботи кращих компаній, які заслуговують на поширення та запровадження на інших господарств. Зазвичай виділяють два критерії для

класифікації бенчмаркінгових досліджень: за джерелами даних, коли виділяють конкурентний, функціональний, внутрішній та загальний бенчмаркінг, та цілями проведення — стратегічний та оперативний.

Водночас, функціональний бенчмаркінг на стратегічному рівні передбачає еталонне порівняння із визнаним у галузі лідером для вибору найкращої стратегії удосконалення бізнесу; на операційному рівні — вивчення певного процесу на підприємстві — лідері в галузі й пошук способів досягнення аналогічних результатів.

Внутрішній бенчмаркінг у стратегічному аспекті передбачає порівняння підприємством результатів роботи його підрозділів з метою виявлення можливості для спільної їх успішної співпраці, а в операційному — дослідження підприємством роботи своїх підрозділів та визначення факторів, які впливають на успішність їхньої діяльності.

Загальний бенчмаркінг на стратегічному рівні передбачає ознайомлення одного підприємства із досвідом використання нових технологій підприємством галузі, на операційному рівні — дослідження одним підприємством подібного процесу на іншому підприємстві, яке працює в іншій галузі, та пошук шляхів удосконалення.

Вважаємо, що особливої уваги заслугове міжнародна система підтримка підприємств під назвою AgriBenchmark, що базується на бенчмаркінгу. Ця глобальна некомерційна мережа, яка об'єднує економістів, консультантів, товаровиробників і спеціалістів ключових галузей сільського господарства. AgriBenchmark використовує стандартні методи для аналізу мисливських підприємств, виробничих та їх рентабельності.

Дана система спочатку поділялася на три підсистеми залежно від галузі, в якій спеціалізуються господарства. Підсистема AgriBenchmark CashCrop об'єднує експертів з рослинництва та економістів із 37 країн світу, включаючи й Україну. Підсистема AgriBenchmark Beef&Sheep на початкових етапах об'єднувала товаровиробників та експертів у виробництві яловичини із 17 країн, а у 2010 р. до проекту приєдналися також представники вівчарства. На сьогодні вона об'єднує товаровиробників та експертів у 3 країнах світу, у тому числі й України.

Підсистема AgriBenchmark Dairy об'єднує товаровиробників молока та експертів із 13 європейських країн, а також наукових партнерів ще із 6 країн.

Пізніше були розроблені ще три підсистеми, які охоплюють підприємства, що спеціалі-

зуються на виробництві певних видів продукції. Так, проект Pig охоплює спеціалістів-аналітиків із 10 країн світу, на частку яких припадає понад 80 % обсягів виробництва мисливства.

Основними цілями системи AgriBenchmark є: започаткування довгострокової співпраці між економістами та сільгосптоваровиробниками; опрацювання дієвих інструментів для аналізу галузей сільського господарства по всьому світу; порівняння типових господарств (виробничих систем, витрат виробництва, ефективності, перспектив розвитку); визначення впливу основних драйверів у галузі мисливського господарства; надання інформації для всіх клієнтів, які прагнуть посилити свої позиції у світовому сільському господарстві [9]. Отже, бенчмаркінг надає підприємствам широкі можливості щодо вивчення провідного досвіду використання сучасних методів організації виробництва й управління підприємством, що є потужним стимулом для реалізації одержаних навиків на основі власної організації діяльності з метою забезпечення її ефективного ведення.

Вважаємо, що даний метод підвищення ефективності мисливських господарств може успішно використовуватися у вітчизняній практиці на ґрунті подальшого розширення участі українських товаровиробників та експертів у міжнародній бенчмаркінговій системі AgriBenchmark. Окрім цього напряму принципи бенчмаркінгу доцільно впроваджувати в системах інформаційно-консультаційного обслуговування вітчизняних мисливських господарств.

Із цією метою насамперед необхідно визначити підприємство-еталон або групу таких підприємств, що вимагає розробки об'єктивної методики оцінки ефективності функціонування сільгосптоваровиробників, яка б наочно надавала кількісні результати, а також визначала переваги підприємств-лідерів та проблемні місця в діяльності аутсайдерів. Вважаємо, що запропонована нами система показників оцінки ефективності підприємств з виробництва продукції мисливства відповідає зазначеним вище вимогам і може бути використана в основі базового інструменту відбору еталонних підприємств.

ВИСНОВКИ

Результативність вищеперелічених показників здебільшого залежить від дотримання умов, пов'язаних з організаційно-правовою структурою, з впорядкованістю відносин, які виникають у процесі використання майна, рівнем виробництва, мотивацією праці, а також

соціальною атмосферою на підприємстві й додержанням екологічних вимог у виробничому процесі. Вважаємо, що практичне використання системи показників економічної ефективності дозволить забезпечити: орієнтування підприємств на інтенсивний шлях розвитку й досягнення вищого рівня ефективності у динаміці; виявлення резервів подальшого удосконалення господарської діяльності на основі інноваційних технологій, а також організації виробництва; створення дієвого механізму підвищення ефективності виробництва. Отже, системний підхід до класифікації показників, які визначають фактори росту економічної ефективності виробництва продукції мисливства, сприяє виявленню невикористаних резервів підвищення ефективності галузі, прискоренню її адаптації до глобалізаційних змін клімату та економічних умов ведення діяльності

Література:

1. Трусова Н. В., Свиноус І. В., Гринчук Ю. С., Слободенюк О. І., Гринчук К. В. Методичні засади розуміння поняття "ефективність суб'єктів господарювання". Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 9. С. 53—59.
2. Трусова Н. В., Свиноус І. В., Гринчук Ю. С., Присяжнюк Н. М., Шевченко А. Я. Теоретичні підходи до розуміння поняття категорії "ефективність функціонування суб'єктів господарювання". Агросвіт. 2023. № 9—10. С. 18—26.
3. Свиноус І. В., Микитюк Д. М. Об'єктивна необхідність формування системи управління ефективністю виробництва в сільськогосподарських господарств. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 11. С. 17—28.
4. Свиноус І. В., Гура А. М. Сутність економічної ефективності як об'єкта управління в сільськогосподарських господарств. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 36 (2). С. 10—15.
5. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. К. : КНЕУ, 2013. 779 с.
6. Кваско А. В., Шендерівська Л. П. Ефективність операційної діяльності підприємства та її оцінювання. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. 2022. Вип. 46. С. 16—22.
7. Юнчик Г. Ю., Тарасюк А. В. Ефективність удосконалення технологічного потенціалу сільськогосподарського підприємства. Таврійський науковий вісник. 2015. Вип. 92. С. 300—305.
8. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний

аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 20 (3). С. 174—177.

9. Славіна Н. А., Лаврук О. С. Бенчмаркінг як інструмент маркетингової діяльності аграрного підприємства. Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. 2017. Вип. 26 (2). С. 229—235.

References:

1. Trusova, N. V., Svinous, I. V., Hrynychuk, Yu. S., Slobodeniuk, O. I. and Hrynychuk, K. V. (2023), "Methodological principles to the interpretation of the "efficiency of economic entities" concept", Investytsii: praktyka ta dosvid.. № 9, pp. 53—59.
2. Trusova, N. V., Svinous, I. V., Hrynychuk, Yu. S. and Prysiazhniuk, N. M., Shevchenko A. Ya. (2023), "Theoretical approaches to understanding the concept of the category "effectiveness of the functioning of economic entities", Ahrosvit, vol. 9—10, pp. 18—26.
3. Svinous, I.V. and Mykytiuk, D.M. (2018), "Objective need for formation of production manufacturing efficiency system at agricultural enterprises", Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky, vol. 11, pp. 17—28.
4. Svinous, I.V. and Hura, A.M. (2018), "The essence of economic efficiency as an object of management in agricultural enterprises", Prychornomors'ki ekonomichni studii, vol. 36 (2), pp. 10—15.
5. Andriychuk, V.H. (2015), Ekonomika pidpriemstv ahropromyslovoho kompleksu [Economics of enterprises of the agro-industrial complex], KNEU, Kyiv, Ukraine.
6. Kvasco, A. V. and Shenderivs'ka, L. P. (2022), "Efficiency of the enterprise's operating activity and its evaluation", Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky, vol. 46, pp. 16—22.
7. Yunchyk, H. Yu. and Tarasiuk, A. V. (2015), "Efficiency of improving the technological potential of agricultural enterprises", Tavrijs'kyj naukovyj visnyk, vol. 92, pp. 300—305.
8. Yaroslavs'kyj, A. O. (2018), "Economic efficiency of enterprise activity: theoretical aspect", Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu, vol. 20 (3), pp. 174—177.
9. Slavina, N. A. and Lavruk, O. S. (2017), "Benchmarking as a tool of agricultural enterprises marketing activity", Podil's'kyj visnyk: sil's'ke hospodarstvo, tekhnika, ekonomika, vol. 26 (2), pp. 229—235.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2023 р.